

Tartalom

DISPUTA

- **Glatz Ferenc:** Rendszerváltásból rendszerválságba? 2
- **Sárközy Tamás:** Magyar kormányok, 1978–2010 4–36
- **Politika és közélet, 1978–2010. Adattár (Glatz Ferenc)** 4–36

ÍGY ÍRUNK MI

- **Erdő Péter:** Mindszenty bíboros, a katolikus püspök 37
- **Frank Tibor:** Az angol útja a világnyelvig 40
- **Rainer M. János:** A Kádár-korszak kompromisszumairól 43

ÉLETKÉPEK, HÉTKÖZNAPOK

- **Glück László:** Mezővárosok a 15–17. századi Magyarországon 46
- **Manherz Károly:** A mosonszentjánosi kódex 50

EMBER ÉS KÖRNYEZET

- **Csorba László:** Magyar mágnás és görög kereskedő 51
- **Fónagy Zoltán:** Sina György és Széchenyi István közös vállalkozásai 52
- **Fónagy Zoltán:** Hídépítés, hídtechnika a Lánchíd korában 54

MŰHELY

- **Baráth Magdolna:** „Testvéri segítségnyújtás” 56

HÍREK

- Óskori erdők rekonstrukciója • Kétezer éves mocsári hadsereg Dániában • Tibet ősi királysága • Kunokról és jászokról • Történelmi skanzen Mórahalmon (*Farkas Ildikó*) 60

FIGYELŐ

- **Tüske László:** Egyiptom és az arab világ 63

Címlapon:

Nyolc miniszterelnök Magyarországról

História

Szerkesztő: Glatz Ferenc

Szerkesztőbizottság: Csorba László, Erdődy Gábor, Fodor Pál, Kertész István, Kovács Éva, Sipos Péter, Szász Zoltán, Zsoldos Attila

A szerkesztőség tagjai: Burucs Kornélia, Demeter Zsuzsanna, Póto János
Tördelés, nyomdagrafikai előkészítés: Krónikás Bt., Biatorbágy
Külső munkatárs: Bognár Katalin

Megjelenik évente tízszer.
Előfizetési díj 2012-re: 3200 Ft.

Felelős kiadó: História Alapítvány (1088 Bp., Rákóczi út 5.)
Kuratóriumi elnök: Gecsényi Lajos
Levél cím: Pf. 9. Budapest, 1250.
Elérhetőség: (36-1) 3560-457; szerkesztoseg@historia.hu
Honlap: www.historia.hu
Bankszámlaszáma 11701004-20125394 OTP
Devizaszámlaszámok: Budapest Bank Rt.
1051 Budapest, Hercegprímás u. 5.
USD HU47-10103104-82876600-00000997;
Euró HU46-10103104-82876600-01000309
Adószám: 19654243-2-41

Nyomtatás és kötetés: MESTERPRINT Kft., Budapest, Vak Bottyán u. 30–32/B
Felelős vezető: Szita Lajos ügyvezető igazgató
Terjeszti: LAPKER Rt. és alternatív terjesztők
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág.
Előfizethető közvetlenül a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján, Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál (Budapest VIII. ker., Orczy tér 1.
Tel.: +36-1-303-3447; postacím: Budapest, 1932).
További információ: +36-80-444 444
hirlapelofizetes@posta.hu
HU ISSN 01392409. Index: 25384

DISPUTA

Rendszerváltásból rendszerválságba?

A történelemről beszélünk, a jelennek szólnak

„Újra kell gombolni a mellényt” – mondtuk s írtuk e folyóirat hasábjain 2009 januárjában.

Magyarország politikai vezetése 1989-ben forgatókönyvet írt a rendszerváltáshoz. Közmegegyezéssel akkor – kimondatlanul – a cél az euroatlanti szociális jóléti állam kiépítése volt. Kimondatlanul: a szovjet zónában kiépített állami el-látórendszereket magasabb szinten továbbműködtetni a nyugat-európai–amerikai piacgazdaság keretei között. Kimondott, ismert kétség: ki fogja mindezt finanszírozni? Előszőr tudomásul kell venni: nem lehet úgy dolgozni, mint keleten, és úgy élni, mint nyugaton. Kimondott kétség: a megnyíló világversenyben a kelet-európai munkaerő – félő – nem lesz versenyképes. Mert jó része alulképzett, és a szovjet államszocialista rendszerben elkényelmesedett. Nem igaz, hogy a kínálózó pénzpiacról vett kölcsönökkel kell az államnak megfinanszírozni a politika által célba vett nyugati életminőséget. Ellenkezőleg: itthoni fejlesztésekkel, kép-zésekkel. Vitapartnereink mondták 1989-ben: kegyetlenebb versenyre kell kényszeríteni polgárainkat. Ritkítsuk meg az állam szociális-kulturális védőháló-ját, amelyet a szovjet „gondoskodó állam” a polgárok alá feszített. S amelyet már az 1980-as években is csak visszafizethetetlen államadóssá-gokkal tudott finanszírozni. Kimondtuk 1989-ben: a köve-tendő társadalmi rend a zsidó–keresztény kultúra kitermelte szociális jóléti társadalom, amely a századelőn rögzült euró-pai középpártok – a konzervatív néppártok, a liberális vál-lalkozók és a szociáldemokrácia – politikai kultúrájára épült. (Hiszen mi más az európai integráció előrehajtó ereje és programadója, mint e három pártcsalád. Az európai kö-zéposztályok pártjai. És azok demokratikus együttműködé-se, versenyben, néha nagykoalícióban. A szélsőségek, mind a jobb-, mind a baloldali szélsőségek kiszorítása. Nem kire-kesztése, mert a demokráciában nincs teljes kirekesztés...)

2008 végén, 2009 elején azután bekövetkezett a csőd: csak napokra maradt fizetéképes – az 1980-as évekhez hasonlóan – a magyar állam. Mondtuk: csapatba verődött akadémikusok, vállalkozók, közgazdászok, politikusok dolga kigondolni, hogyan lehet az állam fizetőképességét, társa-dalmi-szociális ellátórendszereinket – egészségügy, iskola, de akár energetikai ellátórendszerek – működőképességét megtartani. És dolguk volna, mondtuk az akkor éppen kor-

Sárközy Tamás könyvének vitája: Körösnéyi András, az MTA Politikatudományi Intézet igazgatója (előadó), Stumpf István, az első Orbán-kormány kancelláriaminisztere, jelenlegi alkotmánybíró (előadó), Glatz Ferenc (az Európa Klub házigazdája), Sárközy Tamás (a könyv szerzője), Kiss Elemér, a Horn-, illetve a Medgyessy-kormány kancelláriaminisztere (előadó). 2012. április 26.

mányon lévő erőnek, hogy érdekegyesítésre hívja fel az éppen ellenzékben levő vagy a politikán kívülre szorult társadalmi erőket. Hagyjon fel a mindent lendülettel, kényszer-szavazásokkal elérni akaró politizálással, mert a polgárok máris joggal mondogatják, hogy a rendszerváltás során az egykori „méltányos diktatúrát” a „bolsevik demokrácia” váltotta fel (2008. október). Ahol a győztes mindent visz, ahol nem számít a régi bölcs mondás: úgy vesszettek össze, hogy ha a nemzet érdeke kívánja, ki tudjatok békülni. Akkor, egy percre – néhány napra 2008 októberében – úgy látszott, a két éve tartó politikai polgárháború véget érhet, és mindkét, magát a nemzet egyedüli letéteményesének tudó politikai erő értelmes vitává oldja majd a mindkét felet emésztő harcot. Mert a nemzetközi gazdasági válság és az európai társadalmak belső válsága értelmes vitára kényszeríti a politikai elitet. Mert világossá vált: nem egyszerűen a hazai társadalom válságáról van szó, hanem megrendültek attól az euroatlanti jóléti életminőség gazdasági-szociális alapjai. Amelynek alapelveire – korábban és nyugaton jól bevált receptjeire – mi a rendszerváltás forgatókönyvét ráépítettük. Nemcsak az egykor szovjet típusú államok rendültek meg, de az európai közösségen belüli déli, a világpiacon ugyancsak alulteljesítő társadalmak rendszerei is. És, ahogy minálunk, ott is vagy az államadósság növelése, vagy az állami ellátórendszerek visszafejlesztése maradt megoldásként. Újra kell gombolni a mellényt, itt tartunk, mondtuk 2009. januárban.

Most, 2012 tavaszán hozzátesszük: most is a válságkezelés útján topogunk. De állva maradt a magyar államháztartás, működnek az ellátórendszerek. És állva maradtak a szomszédos, sőt a déli államok is. A politikusok dolga, hogy ezt az állóképességet megőrizték, és a szükséges átalakításokhoz a társadalmi támogatást megnyerjék. Mert támogatás nélkül a legokosabb reformokat sem lehet véghezvinni. (Ez is a rendszerváltás 25 évének tapasztalata.) A mellényt újra kell gombolni. Lehet, hogy *újra is kell szabni*. De ehhez előbb szükséges a pontos méretvétel a mellkasról. No és a

hátunkról is. Ahová tükröt tartani már nem szeretünk. Nem szeretjük az önkritikát. A felméréssel kell kezdeni: mi történt a kezdeteknél, 1986-ban, a szovjet rendszer átalakítása, majd lebontása után, 1989–90-ben? Mások hátrább mennének a történelemben: mi történt 1918, a történelmi ország és termelési-kereskedelmi rendszerünk szétesése után, vagy éppen 1945, a második vesztes háború után? Merre indulunk 1918-ban, 1945-ben, vagy éppen 1989-ben? Tényleg utat tévesztettünk? És hol? Vagy csak rosszul léptünk, rossz ritmusban, magunkat nem gyarapítva akartunk rohanni?

A magunk múltjával szembesülni. Az erős emberek 1918, 1945 után, de 1989 után is erre hívtak fel. Nem ordibáló kamaszként mindig másban keresni a céltévesztés vagy alulteljesítésünk okait, hanem magunkban. Erős felnőttként. A polgári Európában – és a rendszerváltás Magyarországon – felnőtt emberként. Szembesítsük tehát magunkat a magunk hibáival, vagy éppen jó elgondolásainkkal, kezdeményeinkkel, amelyeket igaz, elejtettünk rohanásunkban. S amelyek talán még használhatóak. Mi, akik 1989-ben a színre kerültünk...

Egyébként is. Mindenkinek van egy rendszerváltás-története.

A szerint, ki mit élt meg, mit hallott, ki mire figyelt. Vitázunk most arról, amit Sárközy Tamás megélt...

GLATZ FERENC

Elhangzott bevezetőként 2012. április 26-án, az Európa Klub rendezvényén, ahol Sárközy Tamás „Magyarország kormányzása 1978–2012” című könyve került megvitatásra. (A vita érintette a magyarországi és európai rendszerváltások több témáját, ezek ismertetésére, tárgyalására a későbbiekben visszatérünk.)

A következő oldalakon közöljük Sárközy Tamás dolgozatát, amelyet könyve téziseinek összefoglalójaként készített a História számára. Közöljük ugyanakkor a könyvéhez írott miniszterelnöki portrék szövegeit is. A kiegészítő adattár elemei Glatz Ferenc: *Rendszerváltásból rendszerválságba? Huszonöt év Magyarország történelméből* című kéziratából valók.